

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

דף למורה: הנחיות לעבודה בכיתה עם הספר "ילדת הקשת בענן"

על הספר

מסקרם נולדה בארץ לאם שעלתה מאתיופיה ולאב שעלה מארצות הברית. כשהמשפחה עוברת מקצרין להרצליה זמן קצר לאחר מבצע שלמה, היא נאלצת להתמודד עם דעות קדומות של ילדים הנפגשים בפעם הראשונה עם ילדה שצבע עורה חום. החוויה הקשה גורמת למסקרם להתעמת עם שורשיה השונים. בעזרת סיפורי סבתה האתיופית המתגוררת בקצרין, היא לומדת להשלים עם זהותה המגוונת.

הספר זכה בעיטור אנדרסון לשנת 2002, בציון לשבח בפרס זאב 2002, ונבחר למקום שני במצעד הספרים בבתי הספר בשנת תשס"ג. לאחרונה עובד הספר להצגת תאטרון בידי אורלי ישועה בהפקה של תאטרון גושן ותאטרון הקיבוץ.

ניתן להשיג את הספר בחנויות הספרים, בהוצאת הקיבוץ המאוחד (טל. 035785810) ובאתר הסופרת:

www.naomis-books.com

תכנים עיקריים

זהות, שייכות, שורשים, מעברים.
מבצע שלמה, מבצע משה, עלייה, המסע.
יחסים, אמפתיה, הזדהות.
התמודדות, התבגרות, עצמאות.
להיות שונה, להיות חדש.
סטריאוטיפים, דעות קדומות.

מסרים חינוכיים

הלגיטימיות של ריבוי זהויות באדם אחד, זהות האדם כמורכבת ודינאמית. זהות איננה רק המוצא של האדם או מקום היוולדו. לכולנו יש זהויות רבות וחשוב לתת לכך לגיטימיות על מנת שהתלמידים לא יתקבעו בזהות יחידה. למשל, שהתלמידים יוצאי אתיופיה לא יראו את עצמם אך ורק דרך זהותם

ד"ר נעמי שמואל טל. 0506214941 naomi.shmuel@mail.huji.ac.il www.naomis-books.com

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

האתיופית או דרך זהות צבע העור, אלא יחשפו לזהות רבת פנים. זהות תרבותית מהווה חלק בלתי נפרד מזהותו הכללית של כל אדם. התפיסה העצמית, הערכים, ההתנהגויות, וכל מה שמכיל ומגדיר מי אנחנו נגזרים מתוך ההשתייכות התרבותית שלנו ובמקרה של החברה הישראלית מדובר לעתים קרובות בהשתייכות ליותר מזהות תרבותית אחת. על מנת שילדים יתפתחו באופן בריא ותקין חשוב שיגבשו את זהותם התרבותית בצורה מסודרת ומוכנת. תהליך מעין זה מביא אותם לתפקוד טוב יותר בסביבה החדשה במעגלי החיים השונים ומחזק את תחושת השייכות שלהם. גיבוש הזהות התרבותית היחודית הוא שלב חשוב בדרך לחיפוש המשותף והמאחד עם שאר בני החברה. כמו במסגרת המשפחתית גם במסגרת החברתית משתוקק כל אדם להכרה ביחודיותו ובו בזמן להרגיש את שייכותו לכלל ועל כן אין מה לחשוש מהיבדלות.

באמצעות המפגש עם הספר ניתן לדבר עם התלמידים על מעברים, לאפשר להם לספר על מעברים שעברו, וללמד על נושא העליות השונות לארץ, בדגש על מבצע 'משה' ומבצע "שלמה". ילדים רבים מכירים את החוויה של 'להיות חדש בכיתה', או 'להרגיש שונה'. חשוב לפתח שיחה בנושא: האם ניתן ליצור מרחב משותף בכיתה בו כולם מרגישים שייכים, מוערכים ורצויים, גם בכיתה הטרוגנית מגוונת זהויות? האם ניתן להקשיב אחד לשני באמת, לקבל את השונות הקיימת, לחוש אמפתיה והזדהות האחד עם השני?

יחסים בתוך המשפחה הם תמיד מורכבים: ילדים מתחילים את חייהם עם תלות מאוד גדולה בהורים שקובעים עבורם הכל ועם הזמן עליהם לפתח עצמאות, לקחת אחריות, ולהתחיל להתמודד עם העולם. כיצד מערכות היחסים בחיינו מגבילות או מעצימות אותנו? מה גבולות החופש הנכונים שיש לתת לילדים? הפרק הרביעי של הספר מאפשר דיון על סוגיות אלו ועוד. לאורך כל הספר, ובייחוד בפרקים 2,3, ו-6, אנו רואים את ההשלכות של דעות קדומות וחשיבה סטריאוטיפית על קבלה של האחר. חשוב לפתח נושא זה עם התלמידים, ולשאול האם אנו יכולים להניח הנחות על אדם מבלי להכיר אותו ובכך לגרום לו עוול?

המלצות לקראת מפגש עם הסופרת

לקראת מפגש עם הסופרת חשוב שהתלמידים יכירו את הספר וידונו בכיתה לפחות בחלק מהסוגיות. התרחשותו של מפגש משמעותי עמוק עם הסופר תלויה בהכנה מוקדמת עם יצירותיו, הכנה של התלמידים למהלך המפגש, ועידוד התלמידים לנצל את ההזדמנות שנתנת להם להכיר מקרוב את תהליך היצירה ולשאול שאלות לעניין.

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

המלצות לקראת צפייה בהצגה

לכל מדיום יש את הדרך שלו להעביר סיפור, וכשספר מעובד למחזה מתחייבים שינויים בדרך שמספרים את הסיפור ובתוכן הסיפור עצמו. הדמויות שיפגשו הילדים על הבמה הם הדמויות מהספר, המסרים הם אותם המסרים, אבל העלילה קצת שונה. חשוב להכין את הילדים לכך, וזוהי הזדמנות לשוחח על הנושא של העברת מסרים דרך אומנות, כל אומן בדרך היחודית שלו.